

Συνέντευξη στον Πάρι Κωνσταντινίδη

Πάρις Κωνσταντινίδης: Τι ήταν αυτό που σας έκανε να ασχοληθείτε με την μουσική; Ποια ήταν τα πρώτα σας ερεθίσματα;

Λευτέρης Παπαδημητρίου: Αυτή είναι μια συχνή ερώτηση, που όμως συνήθως δεν έχει τόσο ξεκάθαρη απάντηση. Δεν είχα καμιά ιδιαίτερη σχέση με τη μουσική, ωστόσο, από μικρός. Αυτό που θυμάμαι είναι το ενδιαφέρον που είχα πάντα για τη δημιουργία ήλων με οποιοδήποτε μέσο. Θυμάμαι να ασχολούμαι από μικρός με κάποια αυτοσχέδια κρουστά, ένα παλμογράφο που παρήγαγε μια ημιτονοειδή συχνότητα, καθώς και αργότερα με πιο παραδοσιακά μουσικά όργανα - αλλά πάντα ως παιχνίδι παρά ως σοβαρή ενασχόληση με τη μουσική. Επίσης όταν άρχισα να ακούω κάποια κλασικά έργα άρχισα να αυτοσχεδιάζω με τη φωνή, συχνά επί ώρες, πάνω στο στυλ των έργων που άκουγα και αυτό είναι κάτι πολύ κοντινό με τη σύνθεση.

Π. Κ.: Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε με τη σύνθεση;

Λ.Π.: Η διάθεση για δημιουργία είναι από μόνο του ένα πρωτογενές κίνητρο. Από εκεί και πέρα βλέπω ότι κανείς νιώθει δέος μπροστά στα έργα του παρελθόντος και προσπαθεί να τα μιμηθεί και να μάθει από αυτά. Αυτό ήταν το πρώτο στάδιο δημιουργίας και μελέτης και για μένα. Αν δεν ξεπεράσεις όμως αυτό το στάδιο πιστεύω ότι δεν μπορείς να ονομαστείς συνθέτης, γιατί δεν δημιουργείς αλλά αναπαράγεις - και αυτό είναι κάτι που δυστυχώς, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, δεν το έχουμε συνειδητοποιήσει και μπερδεύουμε για σύνθεση την αναπαραγωγή μουσικής του παρελθόντος. Η πραγματική σύνθεση για μένα αρχίζει από τη στιγμή που νιώθεις έτοιμος και τεχνικά και καλλιτεχνικά να προτείνεις κάτι νέο.

Π. Κ.: Θεωρείτε, επομένως, ότι η σύνθεση οφείλει να είναι πρωτοποριακή. Αυτή η τάση πολλές φορές έχει κατακριθεί ως "πρωτοτυπία για την πρωτοτυπία". Κοιτώντας σήμερα πίσω, στον 20ό αιώνα, τι νομίζετε ότι άφησε ως κληρονομιά η μουσική πρωτοπορία; Πού πιστεύετε ότι "σκόνησε" και πού ότι "άνοιξε δρόμους";

Λ.Π.: Πιστεύω ότι δεν μπορεί να υπάρξει άλλη τάση πέρα από την πρωτοπορία, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή σε κάθε χρονική περίοδο. Οποδήποτε έχει αντίξει στο χρόνο άνηκε στην πρωτοπορία της εποχής του - και αυτό μας λέει πολλά. Καταλαβαίνω βέβαια ότι ο άνθρωπος έχει έμφυτη την τάση να φοβάται και να αντιδρά απέναντι σε κάθε αλλαγή ως εν δυνάμει απειλή της παρούσας κατάστασης, όμως η εξέλιξη πάντα συμβαδίζει με την αντίδραση και αυτό είναι κάτι δεδομένο. Τώρα νομίζω ότι δεν μπορούμε να κρίνουμε την πρωτοτυπία - η οποία δεν είναι ποτέ δυνατόν να είναι κατακριτέα - αλλά την ποιότητα της μουσικής. Η μουσική των μέσων του εικοστού αιώνα περίπου είχε σίγουρα έντονο το χαρακτηριστικό του πειραματισμού και της ρήξης με το παρελθόν, χωρίς όμως να σημαίνει αναγκαστικά και την έλλειψη σημαντικών μουσικών έργων. Παρατηρώ πάντως ότι συχνά η εύκολη κρίση από μέρους συνθετών της αμέσως προηγούμενης γενιάς από τη δική μου απέναντι σε έργα και συνθέτες της εποχής 1940-60 έχει συχνά ένα ζηλόφθορο χαρακτήρα, σε αντίθεση με τη νεότερη γενιά η οποία νομίζω ότι αρχίζει να βλέπει την μουσική πρωτοπορία του εικοστού αιώνα ως παράδοση πλέον και όχι ως μια ανταγωνιστική πραγματικότητα. Υπό το πρίσμα αυτό, της θεώρησης της μουσικής πρωτοπορίας δηλαδή των μέσων του εικοστού αιώνα ως παράδοση, νομίζω ότι έχουμε κληρονομήσει ένα τεράστιο πλούτο νέων ιδιών και εκφραστικών μέσων. Αν πρέπει να κατηγορήσω για κάτι τη μουσική της περιόδου αυτής, αυτό είναι η έλλειψη χιούμορ.

Π. Κ.: Τι ακριβώς ορίζετε ως χιούμορ στη μουσική; Θεωρείτε ότι η απόλυτη μουσική μπορεί να εκφράσει εξωμουσικές έννοιες ή μήπως ότι έννοιες θεωρούμενες ως εξωμουσικές εμπιρεύονται στην απόλυτη μουσική;

Λ.Π.: Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα. Σε γενικές γραμμές θα έλεγα ότι η απόλυτη μουσική δεν μπορεί να εκφράσει εξωμουσικές έννοιες - απλώς οι συσχετισμοί που προκαλεί στα πεδία του χρόνου και του μουσικού χώρου μπορούν να μας θύμουν εύκολα συναισθηματικές καταστάσεις με εξωμουσικό περιεχόμενο. Επίσης, η μουσική λειτουργεί, όπως και η γλώσσα, μέσω συμβόλων που συσχετίζονται μεταξύ τους και σε συνάρτηση με την δυνατότητα αποκωδικοποίησης των ακροατών, μπορεί να προκαλέσει μεγάλη ποικιλία συναισθημάτων, μεταξύ των οποίων και το χιούμορ. Το να μην παίρνεις πίσω τον εαυτό σου πολύ στα σοβαρά είναι κάτι που δεν επιδέχεται μουσική ανάλυση.

Π. Κ.: Τι είδους μουσική γράφετε;

Λ.Π.: Μπορώ να πω ότι γράφω μοντέρνα λόγια μουσική στη παράδοση των μεγάλων ευρωπαϊκών συνθετών του παρελθόντος, όπως οι Beethoven, Stravinsky, Xenakis κ.ά. Το θέμα του στυλ της μουσικής είναι ένα πεδίο με ιδιαίτερη βαρύτητα σήμερα και με ιδιαίτερη ευελιξία, σε αντίθεση με άλλες εποχές. Αν χρειάζεται να αναφέρω κάποια μουσικά κινήματα από τα οποία μπορεί κάποιος να βρει στοιχεία στη μουσική που γράφω αυτά είναι: *minimal, new complexity, spectral, collage* (αναφέρω αυτόν τον πιο συγκεκριμένο όρο, "*collage*", στην θέση του πιο μηδενιστικού και αρνητικού ως μένα όρου "*μεταμοντέρνο*").

Π. Κ.: Από την αρχή γράφατε σε αυτό το στυλ; Πώς μεταβλήθηκε το στυλ σας;

Λ.Π.: Πιστεύω ότι έχω κάποιες βασικές ιδέες στις οποίες επιστρέφω κατά καιρούς και τις επεξεργάζομαι με διαφορετικούς τρόπους κάθε φορά. Για παράδειγμα, μικρός είχα γράψει μια σονάτα για πιάνο που ήταν ολόκληρη μόνο *collage*. Μετά από πολλά χρόνια επιστρέφω σ' αυτή την ιδέα τώρα, μόνο που την πραγματοποιώ με πολύ διαφορετικό τρόπο. Ήλιο παράδειγμα είναι η ιδέα της χρήσης στατικής ή και τονικής αρμονίας σε κινούμενες μη στατικές, ρυθμικές επιφάνειες, την οποία έχω χρησιμοποιήσει παλιότερα με μία πιο *minimal* αισθητική, ενώ πρόσφατα η ίδια ιδέα με οδήγησε πιο κοντά σε μια *new complexity* αισθητική. Πάντως προσπαθώ να αποφεύγω την κατάταξη σε κάποιο στυλ, θεωρώντας το περισσότερο εμπορικό ζήτημα παρά ουσιαστικό καλλιτεχνικό.

Π. Κ.: Ποιοι είναι οι χώροι συναυλιών σας; Το κοινό;

Λ.Π.: Στην Ελλάδα υπάρχουν συγκεκριμένοι χώροι συναυλιών όπου παίζεται κλασική μουσική. Η μοντέρνα μουσική -καλώς ή κακώς- χρησιμοποιεί συνήθως τους ίδιους αυτούς χώρους. Γνώμη μου είναι ότι δε θα έπρεπε να ταυτίζονται απόλυτα οι δύο χώροι καθότι μιλάμε για ένα μουσικό είδος και για ένα ζωντανό είδος. Το θέμα του κοινού είναι αρκετά παρεξηγημένο. Πιστεύω πως πολλοί μπερδεύουν τη μουσική με την πολιτική και θεωρούν ότι όσο μεγαλύτερο το κοινό τόσο το καλύτερο και για τη μουσική και για το κοινό. Εγώ πάντα διαφωνούσα με μια τέτοια λογική που δείχνει πλήρη άγνοια των καλλιτεχνικών ζητημάτων. Γνώμη μου είναι ότι νέες ιδέες όπως και νέα καλλιτεχνικά ρεύματα διοιούνται αργά στη συλλογική συνείδηση και αυτό είναι λογικό αλλά και απαραίτητο για την εξέλιξη μιας κοινωνίας - αλλιώς μιλάμε είτε για επανάσταση είτε για ευτελισμό και λίκισμο, όπως συχνά συμβαίνει στις μέρες μας. Το κοινό αυτής της μουσικής δεν έχει λόγο να διευρυνθεί από τη στιγμή που δεν υπάρχει κάτι αξιόλογο να του προσφερθεί. Σημαντικότερο είναι να δημιουργηθεί ένας ποιοτικός σταθερός πυρήνας κοινού που ενδιαφέρεται ουσιαστικά για τη νέα μουσική. Από τη στιγμή όμως που δεν υπάρχει ούτε αυτό δεν μπορούμε να μιλάμε για διευρυνση του κοινού. Προβλήματα υπάρχουν πολλά αλλά είναι μεγάλο θέμα συζήτησης που αφορά περισσότερο συγκεκριμένους φορείς.

Π. Κ.: Πώς πιστεύετε ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί αυτός ο ποιοτικός σταθερός πυρήνας κοινού;

Λ.Π.: Η τέχνη δεν διαφέρει πολύ στην παρουσίαση της από οποιαδήποτε άλλο προϊόν. Η προχειρότητα, η έλλειψη ποιότητας αλλά και ποσότητας, η έλλειψη νέων ιδιών, η σχεδόν πλήρης άγνοια των υπευθύνων σχετικά με το τι είναι η σύγχρονη μουσική, είναι κάποιοι ιδιαίτερα σημαντικοί ανασταλτικοί παράγοντες για τη σταθεροποίηση ενός τέτοιου κοινού. Νομίζω ότι όταν פע συναυλίες ελληνικών ορχηστρών, που έχουν σα σκοπό τους την προώθηση της νέας μουσικής, δεν βλέπουμε ούτε ένα έργο στο πρόγραμμά τους που να έχει πραγματική σχέση με αυτό που είναι η σύγχρονη μουσική, αλλά είτε κακής ποιότητας μουσική από Έλληνες συνθέτες που πραγματικά δε θα έπρεπε να ασχολούνται με το αντικείμενο, είτε παλιά μουσική, συνήθως μέσα στα πλαίσια της υποχρέωσης, είτε ελαφρά μουσική, τότε νομίζω ότι είναι πολύ υγιέστερο που το κοινό δεν πλησιάζει τις αιθουσες συναυλιών. Το κοινό πάντως υπάρχει και μάλιστα προέρχεται και από χώρους παραδοσιακά άσχετους με το χώρο της κλασικής μουσικής - και αυτό φάνηκε στο αφιέρωμα που έγινε την προηγούμενη χρονιά στο Γιάννη Ξενάκη, σε δύο πολύ καλές συναυλίες στο Γαλλικό Ινστιτούτο, όπου η αίθουσα ήταν κάτι παραπάνω από γεμάτη.

Π. Κ.: Συμμετέχετε στον "Επίκυκλο", μία ομάδα νέων συνθετών. Ποιες είναι ακριβώς οι δραστηριότητες του και οι στόχοι του;

Λ.Π.: Ο Επίκυκλος ξεκίνησε ως μια ιστοσελίδα σχετικά με τη σύγχρονη μουσική στην Ελλάδα και δε θα μπορούσα να τον χαρακτηρίσω με τον φιλόδοξο τίτλο "ομάδα νέων συνθετών". Είναι πολύ νωρίς ακόμα για να έχουμε κάποιο δείγμα της δράσης του.

Π. Κ.: Πρόσφατα κερδίσατε το *Gaudeamus Prize*. Τι είναι αυτό το βραβείο;

Λ.Π.: Το *Gaudeamus Prize* είναι ίσως το σημαντικότερο βραβείο παγκοσμίως για νέους συνθέτες. Ξεκίνησε λίγο μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και έχουν βραβευθεί πολλοί συνθέτες με σημαντική σταδιοδρομία στο χώρο της σύγχρονης μουσικής. Ο διαγωνισμός γίνεται πλέον κάθε χρόνο στο Ήλστερνταμ και είναι ένα εβδομαδιαίο φεστιβάλ σύγχρονης μουσικής με έμφαση στη νεότερη γενιά συνθετών.

Π. Κ.: Το "Black & White" είναι το κομμάτι με το οποίο συμμετείχατε στο διαγωνισμό. Θα θέλατε να μας το περιγράψετε; Πού μπορεί να βρει κάποιος την παρτιτούρα του;

Λ.Π.: Παρτιτούρα υπάρχει online στο site του *Gaudeamus*. Το "Black and White" είναι γραμμένο για ορχήστρα και πιάνο. Η αρχική ιδέα ήταν η χρήση της ορχήστρας ως μιας κατά κάποιο τρόπο ζωντανής γεννήτριας χαμηλής συχνότητας, που θα παίζει με την τυχαότητα και την κανονικότητα στην εναλλαγή των εντάσεων. Η ορχήστρα χρησιμοποιεί ένα μικροτονικό κούρδισμα που δημιουργεί συχνά διακροτήματα μεταξύ των διαφορετικών οργάνων και παράγεται έτσι ένας κάπως ηλεκτρονικός ορχηστρικός ήχος. Μορφικά είναι πολύ απλό, αποτελούμενο από τέσσερις διαφορετικές συγχορίες σε κάθε ένα από τα τέσσερα μέρη του. Το πιάνο είναι ιδιαίτερα δεξιοτεχνικό αν και λειτουργεί πιο πολύ ως ένα είδος *continuum* παρά ως σόλο όργανο.

Π. Κ.: Με τι ασχολείστε τώρα; Τα σχέδιά σας για το μέλλον;

Λ.Π.: Αυτό με το οποίο ασχολούμαι είναι κυρίως η σύνθεση. Δοκιμάζω αρκετές νέες ιδέες και πιστεύω ότι μαθαίνω συνέχεια. Δε θά 'θελα να μιλήσω για έργα που πρόκειται να γράψω. Το μέλλον δεν το σκέφτομαι ιδιαίτερα.

Π. Κ.: Σας ευχαριστώ πολύ! Ήταν μια ενδιαφέρουσα συζήτηση.

Λ.Π.: Κι εγώ σας ευχαριστώ!